

2019

Handlemuligheder i forbindelse med sorg

- en levende skole

Aars Skole

Indhold

En af eleverne på skolen dør:	2
Begravelse/bisættelse:	3
Opfølgning:.....	4
Hvis en elev dør i ferien:	4
En fra personalet dør:	5
En elev mister en af sine nærmeste:	6
Litteraturliste:	8
Film:	9
Ressourcepersoner:	9

En af eleverne på skolen dør:

1.
 - Den, der får beskeden først, sørger for at orientere ledelsen
 - Ledelsen orienterer kontaktlærer/-pædagog
 - Ledelsen samler alle skolens personalegrupper så hurtigt som muligt og orienterer om hændelsen

Vær ekstra opmærksom på søskende, nære venner, kærester og andre, der har tæt tilknytning til barnet.

2.
 - Kontaktlærer/-pædagog har den primære kontakt til forældrene, som kontaktes allerede den første dag
 - Udtrykker medfølelse
 - Får styr på hændelsesforløbet, så det kan fortælles i klassen
 - Hvad kan vi/skolen gøre for jer?
 - Informerer om en mindehøjtidelighed, der skal være på skolen (pkt. 10). Fortæller forældrene, at de er velkomne til at være med.
3.
 - Kontaktlærer/-pædagog skal kunne trække på en anden lærer/pædagog eller ledelsen efter eget ønske og efter aftale med ledelsen
4.
 - Kontaktlærer/-pædagog fra teamet orienterer klassen
 - Kontaktlærer/-pædagog er sammen med klassen hele dagen
 - Er børnene bekendt med dødsfaldet kan spørges:
Hvor var du, da du fandt ud af, at din kammerat var død?
Hvordan fik du det at vide?
Hvad har du foretaget dig, siden du fik det at vide?
5.
 - Skolens øvrige klasser underrettes af deres kontaktlærer/-pædagog, der er sammen med klassen hele dagen
6.
 - Når alle er underrettet, hejses flaget på halv
7.
 - Kontaktlærer/-pædagog overvejer om dødsfaldet skal markeres med blomster, lys eller andet på barnets bord
 - Er barnet død som følge af en ulykke, kan klassen besøge stedet
 - Vær lydhør og åben over for de spontane initiativer, der kommer fra børnene
8.
 - Skolens kontor prøver at komme i kontakt med samtlige af klassens hjem for at orientere og sørge for at ingen børn er alene, når de kommer hjem
 - Så vidt det er muligt hentes børnene direkte på skolen, når skoledagen ophører
 - Kontoret melder tilbage til kontaktlærer/-pædagog

9.
 - Ledelsen og kontaktlærer/-pædagog udformer et orienterende brev, som børnene får med hjem

10.
 - Ledelsen sørger for en mindehøjtidelighed, som er for den pågældende afdeling samt øvrige berørte den kan foregå, på følgende måde:
 - a) flaget på halv
 - b) en salme synges
 - c) mindeord
 - d) et minuts stilhed
 - e) salme

11.
 - Kontaktlærer/-pædagog kontakter hjemmet igen, evt. ved et besøg. Denne gang for at spørge til begravelse/bisættelse, høre om forældrenes ønske: foregå i stilhed eller alle er velkomne?

Begravelse/bisættelse:

12.
 - Snak med børnene om, hvordan en begravelse/bisættelse foregår
Evt. kan man få en af præsterne til at komme og fortælle
 - Ledelsen og kontaktlærer/-pædagog udformer ny skrivelse til forældrene
 - Ønsker børnene at deltage, er det vigtigt, at børnene har voksne at være sammen med ved begravelsen/bisættelse
 - Skolen flager på halv
 - Skolen sender en buket
 - Alle, der ønsker at deltage i begravelsen/bisættelse, har fri til det

Opfølgning:

13.
 - Gode ideer kan være:
 - Besøg på kirkegården
 - Barnets bord bliver stående i klassen i et stykke tid
 - Besøg af barnets forældre
 - Snak med børnene om, hvordan de synes, vi skal mindes
 - Elevens skuffe bliver i klassen en tid, og kan benyttes som brevkasse
 - Spørg ind til børnene fx:
 - a) Hvad føler du/I?
 - b) Hvornår tænker du/I mest på ?
 - c) Hvad synes du/I er sværest?
14.
 - Det er meget vigtigt, at kontaktlærer/-pædagog får støtte og hjælp fra kollegerne
15.
 - Vær opmærksom på børnenes forskellige sorgreaktioner
 - Nogle bearbejder hurtigt sorgen efter at dødsfaldet er blevet kendt
Andre vil først få mærkbare reaktioner nogen tid efter
16.
 - Vær opmærksom på at der findes en del skønlitteratur beregnet for forskellige alderstrin. Se bilag.

Hvis en elev dør i ferien:

1.
 - Erfarer man et dødsfald i ferien, orienteres ledelsen
 - Ledelsen orienterer kontaktlærer/-pædagog
 - Ledelsen (kontaktlærer/-pædagog) samler skolens lærere og SFO-personale og orienterer om hændelsen
2.
 - Herefter træder planen i kraft og der gennemføres så meget som praktisk muligt

En fra personalet dør:

1.
 - Ledelsen samler skolens personale og orienterer om hændelsen
2.
 - Kontaktlærer/-pædagog informerer børnene
3.
 - Ledelsen og en eller to af klassens øvrige lærere/pædagoger underretter lærerens/pædagogens klasse, hvis denne er kontaktlærer/-pædagog
4.
 - Kontaktlærer/-pædagog klasse / lærerne/pædagog har ikke undervisning
 - Evt. ingen undervisning i andre klasser denne dag
5.
 - Når alle er underrettet, hejses flaget på halv
6.
 - Skolens kontor prøver at komme i kontakt med samtlige af klassens hjem for at orientere, og sørge for at ingen børn er alene, når de kommer hjem
 - Så vidt det er muligt hentes børnene direkte på skolen, når skoledagen ophører
 - Kontoret melder tilbage til klassens lærere/pædagoger
7.
 - Ledelsen udformer et orienterende brev til forældrekræden
8.
 - Ledelsen står for mindehøjtidelighed dagen efter (se elevs dødsfald)
9.
 - Ledelsen kontakter familien for at vise deltagelse og sørger for en buket til familien
10.
 - Ledelsen sørger for, at der bliver udarbejdet en nekrolog
11.
 - Ledelsen deltager i begravelse/bisættelse og sørger for en krans fra Aars Skole
11.
 - Alle, der ønsker at deltage i begravelse/bisættelse har fri til det

En elev mister en af sine nærmeste:

1.
 - Den, der først får beskeden, orienterer ledelsen, som orienterer det øvrige personale
 - Ledelsen orienterer kontaktlærer/-pædagog

2.
 - Kontaktlærer/-pædagog kontakter familien.
 - Udtrykker medfølelse.
 - Får kendskab til hændelsesforløbet
 - Forklarer at man vil orientere klassen og gerne vil give forældrene chancen for at få indflydelse på, hvad der skal siges i klassen
Vi har omsorg for barnet
 - Hvornår kommer barnet i skole?

3.
 - Orientering til klassen:
 - Kort og præcis orientering til klassen
 - Børnenes spørgsmål er afgørende for den videre snak

4.
 - Skriftlig orientering til klassens forældre af kontaktlærer/-pædagog og kontoret

5.
 - Såfremt børn fra klassen ønsker at deltage i begravelse/bisættelse, skal forældrene gøres opmærksomme på, at det er vigtigt, at de har voksne at være sammen med

6.
 - Såfremt kontaktlærer/-pædagog ønsker at deltage i begravelse/bisættelse, sørger ledelsen for vikardækning
 - Ledelsen sørger for en buket fra Aars Skole

7.
 - Husk opfølgning:
 - Stil spørgsmål til barnet om følelser fx
Hvad føler du?
Hvornår tænker du mest på?
Hvad synes du er sværest?
Jeg er her, hvis du har brug for mig
Jeg ved det godt, jeg har ikke glemt det
Man skal blive ved med at tale om det i lang tid

- 8.
- Har kontaktlærer/-pædagog behov for ekstra tid/hjælp sørger ledelsen for vikardækning
 - Det gælder også, hvis der opstår et akut behov for at kunne tage barnet til side for at få en fortrolig snak

Litteraturliste:

Et udpluk af vore egne bøger, MEN spørg på PLC efter mere...

- **Mai-Britt Guldin: "Jeg vil gerne tale om min sorg"**
 - o En opfordring til at bryde tavsheden. Ud over at beskrive, hvad sorg er, og hvilke udtryk sorgen ofte får, præsenterer bogen viden om, hvordan institutioner som skoler og hospitaler kan opbygge et beredskab, så de ved, hvordan de kan tale med børn og unge i forbindelse med sygdom, ulykke og dødsfald
- **Karl E. Bugge, Eline Røkholt: Børn og unge i sorg**
 - o Faglig støtte til børn og unge som oplever alvorlig sygdom eller dødsfald
- **Atle Dyregrov: Sorg hos børn – en håndbog for voksne**
 - o Hvordan drager man bedst omsorg for børn, eventuel deltagelse i ritualer omkring døden og samtaler. Bogen beskriver børns sorgreaktioner på forskellige alders- og udviklingstrin.
- **Peter Olesen: Min far døde – min mor er død**
 - o Beretninger af kendte og ukendte danskere om, hvad et tab af en mor eller far betød for dem
- **Peter Olesen: Børn om forældres død**
- **Peter Olesen: Mit barn døde.**
- **Michael Højer Mikkelsen: Børn og unge dør også**
- **Ung og forladt - når forældre dør for tidligt**
 - o En personlig beretning om hvordan verden ser ud, når man som ung mister én eller begge forældre. Med gode råd fra psykoterapeut Preben Engelbrekt om hvordan man bedst tackler situationen, og hvordan man kan hjælpe.
- **Børn om mors og fars død: 32 børn skriver om at miste mor eller far**
- **Min søster døde – min broder døde**
- **Om sorg: samtalekort**
 - o 200 samtalekort (100 med billeder og 100 med ord) til inspiration ved den svære samtale med børn og unge i sorg. Kortene er målrettet brugen i sorggrupper, men kan også anvendes i andre sammenhænge, hvor voksne ønsker at hjælpe børn i sorg.
- **Sammen om sorg**
 - o Pædagogiske og psykologiske overvejelser; Myter om børns sorg; Hvorfor samtalegruppe; Hvordan samtalegruppe; Hvor længe? Hvem kan? Hvad skal man kunne?
- **Annemarie Dencker: Sorggrupper i skoler; en evaluering af børns udbytte**
- **Atle Dyregrov: At tage afsked; ritualer der hjælper barnet gennem sorgen**
 - o Råd og anvisninger til voksne i forbindelse med børns møde med sorg/dødsfald. Ritualer, ceremonier, at se den døde, begravelse og krisereaktioner
- **Martin Lytje: Stemmer, vi glemmer**
 - o Sorgramte danske elevers oplevelse af den støtte, de modtog i forbindelse med at vende tilbage til skolen efter tabet af en forælder
- **Kræftens Bekæmpelse: Sorg (klassesæt)**
- **Solsort og snefnug - en novellesamling (klassesæt)**
- **Laurie Krasny Brown: Når dinosaurer dør (klassesæt og pp)**
 - o Billedbog. Bogen er bygget op om en dinosaurfamilie, og via dem fortælles på en anderledes og nænsom måde om døden. Hvorfor er der nogen der dør? Hvad vil det sige at dø? Følelser omkring døden? Hvordan kan man sige farvel?
- **Danske bedemænd: Det er guld værd at tale med en voksen (pp)**
- **Henny Nørgaard: Spiser de spaghetti i himlen**
- **Glenn Ringtved: Græd blot hjerte**
 - o Billedbog. Fire børn sidder ved køkkenbordet og for bordenden sidder Døden. Han er kommet for at hente deres farmor der er meget syg. Børnene prøver at holde Døden hen med kaffe, men han fortæller dem en historie om hvordan sorg og glæde ikke kan leve uden hinanden, og til sidst forstår børnene at livet - og døden - må gå sin gang
- **Line Thoft Carlsen: Min far spiller fodbold i himlen.**
 - o Signe på 9 år fortæller om hverdagen i familien fra hendes far får kræft, til han bliver mere og mere syg og til sidst dør
- **Donna O'Toole: Marvi Myrebjørn fatter håb**
 - o Højtlæsning! Om at elske og miste, om venskab og håb. Marvi mister sin mor og sin bror og lukker sig helt inde i sig selv.
- **Anne Vibeke Fleischer: Væk og borte**
 - o Clara, Oskar og deres venner møder forskellige former for sorg, f.eks. i forbindelse med dødsfald i familien, alvorlig sygdom, kærestesorg, venner der rejser eller kæledyr der dør. Med oplæg til samtale og et efterord henvendt til de voksne
- **Anne Vibeke Fleischer: For altid og aldrig mere**
 - o William, Anna og deres venner møder forskellige former for sorg, f.eks. i forbindelse med dødsfald i familien, alvorlig sygdom, kærestesorg, venner der rejser eller kæledyr der dør. Med oplæg til samtale og et efterord henvendt til de voksne

- Kommunens sorgkasse – henvend dig på PLC
- <https://www.cancer.dk/omsorg/>
- <https://bornungesorg.dk/kampagnen-fa-det-bedre-med-doden/>

Film:

- Shadow Lands
- Når livet går sin vej

Ressourcepersoner:

- Sorggruppen i Vesthimmerlands Kommune
- Præsten
- Psykologen - CPP
- Sundhedsplejersken